

Przelew wierzytelności zabezpieczonej w prawie prywatnym międzynarodowym

Jacek Widło

Doktor habilitowany nauk prawnych, prof. KUL, Katedra Podstaw Prawa Cywilnego i Prawa Prywatnego Międzynarodowego, sędzia Sądu Najwyższego.

✉ jwidlo@kul.pl

<https://orcid.org/0000-0003-2685-8155>

The Assignment of Secured Receivables in International Private Law

This article discusses the rules of the determination of the law applicable to receivables and their assignment in the light of the Rome I regulation on the law applicable to contractual obligations. It presents possible relationships between a claim as well as a claim transfer and legal ways of securing it formulating new conclusions. It makes an attempt to define the assignment of receivables and its consequences under international private law. The author mentions the possibility of the choice of law for contractual relationships that give rise to claims which are subject to assignment (assignee – debtor relationship). He also analyses the scope of the application of Article 14 of Rome I as regards a pledge on receivables. He discusses de lege ferenda postulates regarding the law applicable to the assignment of receivables. He indicates the law applicable to individual relationships resulting from the assignment (assignor – assignee, assignee – debtor and assignee – third persons other than a debtor) and the law applicable to the assignment effects in the case of the bankruptcy of the claim seller.

Słowa kluczowe: przelew wierzytelności, prawo właściwe dla wierzytelności, prawo prywatne międzynarodowe, art. 14 rozporządzenie Rzym I

Key words: assignment of receivables, law applicable to receivables, international private law, Article 14 of Rome I regulation

[https://doi.org/10.32082/fp.5\(73\).2022.418](https://doi.org/10.32082/fp.5(73).2022.418)

1. Uwagi ogólne

Przedmiotem niniejszego opracowania jest omówienie zasad poszukiwania prawa właściwego dla przelewu wierzytelności na tle rozporządzenia Rzym I¹.

Prawo właściwe dla przelewu wierzytelności zabezpieczonych obecnie jest regulowane przez art. 14 Rzym I. Przepis ten składa

z 17.06.2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I). Dz.U. UE L 177, (dalej Rzym I).

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 593/2008

się z trzech ustępów. Przepis art. 14 ust. 1 Rzym I reguluje prawo właściwe dla przelewu w relacji pomiędzy cedentem a cesjonariuszem (stosunek cesji w aspekcie zobowiązującym i rozporządzającym). Z kolei art. 14 ust. 2 Rzym I wskazuje na prawo właściwe dla stosunku pomiędzy cesjonariuszem a dłużnikiem, a więc na ten,

urządzenie Rzym I². Dla zabezpieczeń rzeczowych właściwy będzie statut rzeczowy (miejsca położenia prawa). Z tym że w przypadku zastawu na wierzytelności i przelewu dla zabezpieczenia statutu rzeczowy będzie wyznaczony przez rozporządzenie Rzym I (art. 14 ust. 3 w zw. z ust. 1 i 2 rozporządzenia Rzym I).

W przypadku przelewu wierzytelności zabezpieczonej należy odrębnie ustalać prawo właściwe dla przelewanej wierzytelności (statut przelewu wierzytelności i statut wierzytelności) od statutu prawnego sposobu zabezpieczenia.

z którego wynika cedowana wierzytelność (relacja cedent, czyli dotychczasowy wierzyciel – a dłużnik ze stosunku podstawowego). Natomiast art. 14 Ust. 3 Rzym I wskazuje na zakres pojęcia przelewu wierzytelności w rozumieniu regulacji kolizyjnej rozporządzenia Rzym I.

Założeniem opracowania jest teza o zasadzie rozdzielności statutu właściwego dla wierzytelności i jej przelewu od statutu prawnego sposobu zabezpieczenia wierzytelności.

Oznacza to, że w przypadku przelewu wierzytelności zabezpieczonej należy odrębnie ustalać prawo właściwe dla przelewanej wierzytelności (statut przelewu wierzytelności i statut wierzytelności) od statutu prawnego sposobu zabezpieczenia (zasada odrębności statutu wierzytelności przelewanej i statutu zabezpieczenia).

Prawa właściwego dla wierzytelności i jej przelewu należy poszukiwać na gruncie Rozporządzenia Rzym I (art. 14). Temu wyłącznie zagadnieniu poświęcone jest niniejsze opracowanie.

Natomiast na gruncie kolizyjnym ustalenie prawa właściwego dla prawnego sposobu zabezpieczenia zależy od tego, czy mamy do czynienia z zabezpieczeniem osobistym, czy też rzeczowym. Co do zasady zabezpieczenia osobiste będą wynikały z umów i podlegały prawu właściwemu wskazanemu przez rozpo-

Niekiedy od zasady odrębności statutu zabezpieczonej wierzytelności i statutu zabezpieczenia będą

2 Kwestia ta pozostaje poza zakresem analiz. Na temat prawa właściwego przede wszystkim dla zabezpieczeń osobistych zob. opracowania J. Góreckiego: np. *Osobiste zabezpieczenia wierzytelności w prawie prywatnym międzynarodowym*, Warszawa–Katowice 2013, s. 242, tenże *Umowy kreujące osobiste zabezpieczenia wierzytelności w prawie prywatnym międzynarodowym* (w:) *Współczesne wyzwania prawa prywatnego międzynarodowego. Materiały konferencyjne*, (Warszawa 19–20.04.2012 r.) J. Poczobut (red.), Warszawa 2013, s. 113–125; tenże *Poręczenie w prawie prywatnym międzynarodowym*, „Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego” 2011 t. 9 s. 23–34; tenże, *Umowa gwarancji w prawie prywatnym międzynarodowym*, „Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego” 2012 t. 10 s. 33–48; tenże *Kolizyjnoprawne aspekty przewłaszczenia na zabezpieczenie* (w:) *Rozprawy cywilistyczne. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Edwardowi Drozdowi*, M. Pecyna, J. Pisuliński, M. Podrecka (red.), Warszawa 2013, s. 749–762; tenże *Hipoteka – aspekty kolizyjnoprawne* (w:) *Rozprawy z prawa prywatnego. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Aleksandrowi Oleszce*; A. Dańko–Roesler i in. (red.), Warszawa 2012, s. 143–154 oraz W. Kurowski, *Poręczenie* (w:) *System Prawa Prywatnego*, t. 20 B, M. Pazdan (red.), Warszawa 2015, s. 328 i n.

występować wyjątki. Wyjątki te będą polegały na wpływie statutu jednego na drugi – wierzytelności na zabezpieczenie, np. przy możliwości wyboru prawa albo w braku wyboru prawa istnienia związku, który powoduje, że jeden ze statutów będzie stosowany na zasadzie najściślejszego związku – przy wykluczeniu możliwości zastosowania reguły miejsca stałego pobytu strony zobowiązanej do świadczenia charakterystycznego – do drugiej z czynności – zabezpieczonej albo zabezpieczającej. Będzie to miało miejsce w wypadku zabezpieczeń osobistych. Także w przypadku zabezpieczeń rzeczowych (hipoteka) może okazać się konieczne stosowanie obu statutów łącznie dla czynności zabezpieczającej i czynności zabezpieczonej.

Stosując regułę świadczenia charakterystycznego przy braku wyboru prawa dla potrzeb ustalenia prawa właściwego (art. 4 ust. 1 i 2 rozporządzenia Rzym I), należy uznać, że w stosunkach kredytowych (wierzytelności zabezpieczonej) z reguły świadczenie charakterystyczne to świadczenie kredytodawcy, pożyczkodawcy, leasingodawcy itp. W zakresie zabezpieczenia świadczenie charakterystyczne będzie świadczeniem podmiotu ustanawiającego zabezpieczenie, a nie wierzyciela, tj. poręczyciela, udzielającego gwarancji – gwaranta. W przypadku ubezpieczenia należy stosować reguły wynikające z art. 7 rozporządzenia Rzym I.

Dalsza analiza dotyczyć będzie wyłącznie kwestii ustalania prawa właściwego dla kwestii rozporządzenia wierzytelnością. Kwestia przechodzenia zabezpieczeń jest przedmiotem odrębnych opracowań,³ która to problematyka w niniejszym artykule zostanie

pominięta⁴. Zamierzeniem niniejszego opracowania jest wskazanie reguł kolizyjnych wyłącznie dla wierzytelności, która jest prawem zabezpieczonym, i jej przelewu oraz ich krytyczna analiza.

2. Pojęcie przelewu

Pojęcie przelewu w świetle art. 14 ust. 3 Rzym I wskazuje na szeroki zakres jego rozumienia przy czynnościach prawnych mających za przedmiot wierzytelności. Jest to po pierwsze bezwarunkowy przelew polegający na przeniesieniu wierzytelności w drodze czynności prawnej z majątku zbywcy (cedenta) do majątku nabywcy (cesjonariusza). Przelew wierzytelności⁵ oznacza – na gruncie kolizyjnoprawnym – umowę, na podstawie której wierzyciel przenosi przysługującą mu wierzytelność ze swojego majątku do rzecz majątku osoby trzeciej. Podstawą obligacyjną takiego przelewu może być i jest najczęściej umowa sprzedaży, ale także darowizna, wniesienie wierzytelności tytułem aportu do spółki. Obejmuje także wykonanie wszelkiego rodzaju zobowiązań polegających na przeniesieniu wierzytelności⁵.

Należy uznać, że przepis także swoim zakresem obejmuje przelew wierzytelności przyszłych oraz cesję globalną. Regulacja wymienia też wprost przelew dla zabezpieczania (art. 14 ust. 3 Rzym I). Przy czym należy uznać, że dotyczy to wszelkiego rodzajów przelewów powierniczych oraz przelewu do inkasa celem ściągnięcia wierzytelności.

Artykuł 14 Rzym I obejmuje swoją regulacją zastaw na wierzytelności, zarówno zwykły, jak i rejestrowy.

3 Co do zabezpieczeń rzeczowych oprócz prac J. Góreckiego cyt w przypisie 2 zob. E. Drozd, *Kompetencja statutów rzeczowego i obligacyjnego w zakresie praw podmiotowych*, „Studia Cywilistyczne” 1979, nr 30, s. 127; J. Widło, *Zastaw rejestrowy na prawach*, Warszawa 2008, s. 556; tenże, *Mortgage in International Private Law*, „Review of European And Comparative Law”, vol. 38, 2019, s. 145; M. Kaczorowska, *Koncepcja Eurohipoteki na tle praw zastawniczych na nieruchomościach w Europie*, Wrocław 2016, s. 7 in.; J. Górecki, *Prawo rzeczowe (w): System Prawa Prywatnego. Prawo Prywatne Międzynarodowe*, t. 20B, M. Pazdan (red.), Warszawa 2015, s. 933 i n.; J. Górecki, *Umowy dotyczące nieruchomości w prawie kolizyjnym (w): Z zagadnień prawa rolnego, cywilnego i samorządu terytorialnego. Księga pamiątkowa profesora Stanisława Prutisa*, J. Bieluk (red.), Białystok 2012, s. 218.

4 J. Widło, *Mortgage in International...*, s. 145 i n; tenże, *The Assignment of Secured Receivables in International Private Law. The Law Applicable to Secured Receivables. General Comments*, „Teki Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie” 2020, t. 13, nr 1, s. 465 i n; tenże, *Przelew wierzytelności zabezpieczonej i przejście zabezpieczenia w prawie prywatnym międzynarodowym w szczególności w świetle konwencji kapsztadzkiej (w): Zabezpieczenia wierzytelności. Zagadnienia prawne*, K. Szadkowski, K. Żok (red.), Warszawa 2020, s. 195; tenże, *Osobiste sposoby zabezpieczenia wierzytelności w prawie prywatnym międzynarodowym. Prawo właściwe dla poręczenia i gwarancji*, Warszawa 2022.

5 Ch. Althammer, S. Makris, *Art. 14 Rome I (w): Concise Commentary on the Rome I Regulation*, F. Ferrari (eds.), Cambridge 2020, s. 329.

W tych systemach prawnych jak polski, ustanowienie prawa rzeczowego i statut rzeczowy czynności prawnych na wierzytelności wyznaczony jest normą art. 14 Rzym I. W literaturze niemieckiej wskazuje się, że zakresem pojęcia i statutu przelewu objęta jest instytucja upoważnienia do inkasa wierzytelności,

stawne wzbogacenie itp.). Przepis ten obejmuje swoim zakresem także subrogację umowną⁹. Dla zakresu stosowania tego przepisu, który dotyczy umownego przeniesienia praw, nie powinno mieć znaczenia umowne lub pozaumowne źródło powstania wierzytelności. Zgodnie z motywem 38 rozporządzenia

Artykuł 14 Rzym I obejmuje swoją regulacją zastaw na wierzytelności, zarówno zwykły, jak i rejestrowy.

które daje upoważnienie ale nie przenosi wierzytelności⁶. Omawiana regulacja dotyczy także subrogacji umownej (z motywu 38 preambuły rozporządzenia, określającego *expressis verbis* zakres art. 14). Zakres przepisu dotyczyć będzie także użytkowana na wierzytelności⁷.

3. Statut umowy przelewu (skutki przelewu w relacji cedent–cesjonariusz) – art. 14 ust. 1 Rzym I⁸

Należy uznać za słuszny pogląd, że zakres art. 14 rozporządzenia Rzym I dotyczy cesji uprawnień ze zobowiązań wynikających z umów, jak i wierzytelności powstałych z innych źródeł (delikt, bezpod-

Rzym I, termin „stosunek”, użyty w art. 14 rozporządzenia w kontekście przelewu wierzytelności oznacza, że art. 14 ma także zastosowanie do skutków rozporządzających przelewu wierzytelności między zbywcą a nabywcą w tych porządkach prawnych, w których skutki takie są rozpatrywane odrębnie od skutków obligacyjnych. Zatem zakres art. 14 ust. 1 Rzym I dotyczy zarówno samego zobowiązania do przeniesienia wierzytelności (umowy obligacyjnej) jak i skutku rozporządzającego wierzytelnością (etapu rozporządzającego). W szczególności jest to widoczne w przypadku zastawu na wierzytelności, dla której statut rozporządzający (rzeczowy), wyznaczony jest regułami prawa właściwego dla zobowiązań umownych (art. 14 Rzym I) – statutem umownym przelewu. Zastosowania art. 14 ust. 2 Rzym I, w przypadku zastawu na wierzytelności, można doszukiwać się w zakresie ustalenia, czy dany rodzaj wierzytelności podlega zastawowi (jej zdolności zastawniczej), relacji w stosunku do dłużnika zastawianej wierzytelności, systemu zarzutów dłużnika wobec zastawnika (wierzyciela rzeczowego).

Po pierwsze, prawo właściwe dla przelewu wierzytelności będzie wyznaczone poprzez wybór prawa dokonany przez strony (art. 3 Rzym I), co jest rozwiązaniem często stosowanym. Podobnie kwestie tę ure-

6 D. Martiny, *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. Bd. 10: *Internationales Privatrecht, Rom I-Verordnung, Rom II-Verordnung, Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche (Art. 1–24)*. 5. Auflage. München 2010, s. 1074, K.W.Nörr, R. Scheyhing: *Sukcessionen. Zession, Vertragsübernahme, Schuldübernahme, Schuldbeitritt*, Tübingen 1983, s. 9 i n; O. Palandt, *Bürgerliches Gesetzbuch mit Nebengesetzen, Band 7*, München 2016, *Kommentar zur Kunst. 14 Rom I*.

7 A. Wowerka, *Przelew wierzytelności w świetle rozporządzenia Rzym I (w:) „Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego” 2011, t. 9*, M. Pazdan (red.), s. 39.

8 W artykule dla określenia prawa właściwego używane jest pojęcie statutu (rzeczowy, wierzytelności) jako pojęcie utrwalone w prawie prywatnym międzynarodowym oznaczające prawo właściwe dla określonego zakresu normy kolizyjnej (sprawy lub grupy spraw), zob. M. Pazdan, *Prawo prywatne międzynarodowe*, Warszawa 2009, s. 49.

9 W. Kurowski, *Przelew wierzytelności (w:) System prawa prywatnego*, t. 20 B, M. Pazdan (red.), Warszawa 2015, s. 365; A. Wowerka, *Przelew wierzytelności...*, s. 39–40; O. Palandt, *Bürgerliches Gesetzbuch mit Nebengesetzen, Band 7*, München 2016, *Kommentar zur Kunst. 14 Rom I*.

gulowano wcześniej w art. 12 Konwencji rzymskiej¹⁰ czy art. 28 konwencji nowojorskiej o cesji w handlu międzynarodowym z 2001, (która nie weszła w życie)¹¹. Rozwiązanie polegające na wskazaniu prawa właściwego dla cesji, w drodze wyboru prawa, jest charakterystyczne dla ustawodawstw takich jak: austriackie, rumuńskie, szwajcarskie, litewskie, macedońskie czy też tunezyjskie.¹²

Wybór prawa jako sposób wskazania prawa właściwego dla przelewu wierzytelności w prawodawstwie polskim jest rozwiązaniem stosunkowo nowym. Pierwszy raz podstawa do zastosowania wyboru prawa dla prze-

dopuszczano wyboru prawa dla czynności rozporządzających wierzytelnością – jej cesją¹⁶. Wybór prawa może dotyczyć każdego prawa państwa, także z poza UE. W przypadku wyboru prawa co do sytuacji czy- sto wewnętrznej (brak elementu międzynarodowego – „obcego”), będzie miał on charakter i skutki materialno-prawnego wskazania (por art. 3 ust. 3 i ust. 4 Rzym I)¹⁷.

Wybór prawa może mieć charakter następczy, może także mieć charakter dorozumiany, byleby wskazywał w sposób niewątpliwy na wybrane prawo. Zarówno polskie orzecznictwo sądowe, w tym od czasów wejścia w życie ustaw z 1926 roku prawo prywatne między-

Prawo właściwe dla przelewu wierzytelności będzie wyznaczone poprzez wybór prawa dokonany przez strony (art. 3 Rzym I).

lewu wierzytelności powstała z chwilą wejścia w życie konwencji rzymskiej w dniu 22 stycznia 2008 roku¹³. Na tle prawa p.p.m. z 1926¹⁴ i p.p.m. z 1965 roku¹⁵ nie

narodowe, jak i orzecznictwo sądów państw obcych wskazuje na możliwość dokonania wyboru prawa wprost albo w sposób dorozumiany, przy czym wybór prawa może mieć charakter następczy np. po zawarciu umowy¹⁸. Dorozumiany wybór prawa może polegać na wdaniu się w spór przed sądem i jego prowadze-

10 Konwencja o prawie właściwym dla zobowiązań umownych, otwarta do podpisu w Rzymie dnia 19 czerwca 1980 r., Dz.U. z 2008 r. nr 10, poz. 57, dalej: Konwencja rzymska

11 W zakresie uregulowań kolizyjnych konwencji zgodnie z cytowanym przepisem w braku wyboru prawa należało stosować system prawny z którym umowa wykazuje najściślejsze związki. Tłumaczenie konwencji w języku polskim W. Kurowskiego (w:) KPP 2004, Nr 4, s. 1145–1193.

12 Art. 33 ust. 2 EGBGB; art. 120 ust. 1 p.p.m. rumuńskiego; art. 145 ust. 1 p.p.m. szwajcarskiego; art. 65 ust. 2 p.p.m. tunezyjskiego; § 45 austriackiej ustawy związkowej o p.p.m. z 1978 r.; art. 1127 ust. 1 pkt 7 k.c. białoruskiego; § 11 p.p.m. czeskiego i słowackiego; § 30 ust. 1 węgierskiego dekretu z 1979 r. o p.p.m. Zob. przegląd ustawodawstw w tym zakresie W. Kurowski, *Przelew wierzytelności...*, 362–363.

13 Dz.U. z 2008 r. nr 10, poz. 57.

14 Ustawa z 2.08. 1926 r. o prawie właściwym dla stosunków prywatnych międzynarodowych (Dz.U. z1926, Nr 101, poz. 581).

15 Ustawa z 12.11. 1965 r., Prawo prywatne międzynarodowe (Dz.U. z 1965, nr 46 poz. 290) oraz obecnie obowiązująca

ustawa z 4.02. 2011 r., Prawo prywatne międzynarodowe (Dz.U. z 2015, poz. 1792), zwana dalej p.p.m.

16 Na tle p.p.m. z 1965 r., SN w wyroku z 19. 12. 2003 r. (III CK 80/02) przyjął, że „artykuł 25 § 1 p.p.m. nie uprawnia do wyboru prawa dla przelewu wierzytelności”, ze względu na ochronę osób trzecich w stosunku do cedowanej wierzytelności. Zob. W. Kurowski, *Prawo właściwe dla przelewu wierzytelności. Glosa do tegoż wyroku* (w:) „Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego” 2007, nr 1, s. 145, 150.

17 Na ten temat zob. J. Widło, *O dopuszczalności wyboru prawa dla umów o charakterze wewnątrz krajowym. Uwagi na tle wyroku Trybunału Unii Europejskiej w Luksemburgu z 8 czerwca 2017 roku (C-54/16)* (w:) *Sto lat polskiego prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, t. 2, Dumkiewicz M., Kopaczynska-Pieczniak K., Szczołka J. (red.), Warszawa 2020, s. 514–516.

18 M. Pazdan, *Prawo prywatne międzynarodowe*, Warszawa 2011, s. 92.

niu zgodnie przez strony, według reguł określonego systemu prawa merytorycznego. Przy czym polski Sąd Najwyższy uważa, że samo wdnanie się w spór na tle określonego systemu prawnego jest niewystarczające dla przyjęcia dorozumianego wyboru prawa. Muszą istnieć dodatkowe okoliczności, które pozwolą na zakwalifikowanie wdnania się w spór na tle określonego systemu merytorycznego jako następczy prawa. Może się bowiem okazać, że wejście w spór przez pozwana na gruncie określonego systemu merytorycznego prawa, oznacza wyłącznie podjęcie obrony merytorycz-

do zasady nieograniczony z wyjątkami określonymi w rozporządzeniu Rzym I (umowy konsumenckie).

W braku wyboru prawa znajdują zastosowanie reguły określone w artykułach 4–8 rozporządzenia. Z tym że w pierwszym rzędzie należy rozstrzygnąć, czy nie znajdują zastosowanie reguły z artykułów 5–8 rozporządzenia, a następnie dopiero reguły z art. 4 rozporządzenia. Szczegółowe powiązania oparte są na regule świadczenia charakterystycznego, następnie uzupełniająco znajduje zastosowanie reguła najściślejszego związku (art. 4 ust. 3 i ust. 4 Rzym I).

W braku wyboru prawa znajdują zastosowanie reguły określone w artykułach 4–8 rozporządzenia. Z tym że w pierwszym rzędzie należy rozstrzygnąć, czy nie znajdują zastosowanie reguły z artykułów 5–8 rozporządzenia, a następnie dopiero reguły z art. 4 rozporządzenia.

nej przed powództwem, a nie świadomy (wprost albo w sposób dorozumiany) wybór prawa merytorycznego, na podstawie którego ma być toczony spór¹⁹. Takim elementem może być np. dodatkowo zawarta klauzula prorogacyjna wskazująca Sąd danego państwa jako właściwy do rozstrzygnięcia sprawy, który nie byłby w normalnym toku rzeczy właściwy. Sąd Najwyższy uznał również w stosunkach konsumenckich, że zamieszczenie we wzorcu umowy konsumenckiej postanowienia przewidującego zastosowanie prawa obcego dla konsumenta, a właściwego dla twórcy wzorca, stanowi klauzulę niedozwoloną w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c.²⁰ Wybór prawa ma charakter co

W praktyce gdy umowa przelewu z reguły będzie stanowiła sprzedaż wierzytelności, to zastosowanie znajdzie art. 4 ust. 2 Rzym I – a więc także obrót wierzytelnościami będzie co do zasady podlegał prawu miejsca zwykłego pobytu strony zobowiązanej do spełnienia świadczenia charakterystycznego. Z reguły zobowiązany do spełnienia świadczenia charakterystycznego – w ramach umowy przelewu – będzie zbywca wierzytelności (cedent), a więc sprzedający, darczyńca, wnoszący aport do spółki – w ramach stosunku podstawowego²¹. Pewne wątpliwości mogą

19 Wyrok SN z 20.09.2012, IV CSK 48/2012, OSNC 2013, z. 4, poz. 53.

20 Wyrok SN z 17.09.2014, I CSK 555/13, OSNC 2015, z. 7–8, poz. 94. Pogląd ten może być uznany za kontrowersyjny, pozwała jednak na zachowanie właściwości prawa miejsca

stałego pobytu konsumenta, służącego do ochrony jego praw.

21 Co do teorii świadczenia charakterystycznego sformułowanej przez uczonego szwajcarskiego Adolfa Schnitzera zob. M. Pazdan, *Prawo prywatne międzynarodowe...*, s. 172, M.A. Zachariasiewicz, *Prawo właściwe (w:) System prawa prywatnego*, t. 20 B, M. Pazdan (red.), Warszawa 2015, s. 225 i n; F. Ferrarii

pojawić się przy faktoringu i forfaitingu, rozumianych jako kompleksowa obsługa wierzytelności, w którym może występować pakiet faktoringowy różnych świadczeń po stronie faktora, natomiast faktorem będzie zbywcą wierzytelności i odbiorcą szeregu rodzaju świadczeń. W takiej sytuacji niewykluczone jest, aby uniknąć rozczłonkowania statutu, stosowanie jako reguły – jednego statutu faktora jako nabywcy wierzytelności²² – chyba że z okoliczności sprawy znajdzie uzasadnienie zastosowanie reguły najściślejszego związku z art. 4. ust. 3 rozporządzenia Rzym I albo gdy jest możliwe *in concreto* sprowadzenie faktoringu do prostego zobowiązania do dokonania cesji wierzytelności – to prawem dla niej właściwym powinno być prawo siedziby cedenta²³.

Należy uznać, że także w przypadku przelewu dla zabezpieczenia, w braku wyboru prawa, świadczącym charakterystycznie jak w przypadku wszelkich innych zabezpieczeń jest ustanawiający zabezpieczenie – cedent – powierzający, a nie wierzyciel – przyjmujący zabezpieczenie²⁴. Rola wierzyciela sprowadza się do prostego przyjęcia zabezpieczenia, nie można więc uznać, że to wierzyciel wykonuje świadczenie charakterystyczne. Natomiast zabezpieczenie ustanawia się, w braku wyboru prawa, najczęściej na podstawie prawa miejsca zwykłego pobytu cedenta. Przedmiotem cesji jest najczęściej wierzytelność pieniężna dla której w transakcjach międzynarodowych w braku wyboru prawa będzie – z reguły właściwe –

(w:) *Internationales Vertragsrecht. Rom I-VO. CISG.CMR. FactÜ Komentarz*, Ferrarii F. i in. (ed.), CH Beck 2013, s. 140; M.A. Zachariasiewicz (w:) *Prawo prywatne międzynarodowe. Komentarz*, M. Pazdan (red.), Warszawa 2018, s. 623 i n.

- 22 Faktoring traktowany byłby jako umowa o świadczenie usług, w którym świadczenie charakterystyczne należy do faktora., Por. A. Wowerka, *Prawo właściwe dla transakcji factoringowych*, „Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego” 2009, t. 4, s. 144.
- 23 M.A. Zachariasiewicz, *Komentarz do art. 4 Rozporządzenia Rzym I*, Sip Lex.
- 24 Podzielić należy ten pogląd wyrażony dla czynności zabezpieczających (przystąpienie do długu, gwarancja, poręczenie) tak też M.A. Zachariasiewicz, *Prawo właściwe...*, s. 242. Autor ten wyraźnie wskazał, że umowy kreujące zabezpieczenia podlegają własnemu statutowi niezależnie od prawa właściwego dla zabezpieczanego zobowiązania, zob. tamże, s. 243.

prawo miejsca zwykłego pobytu cedenta jako osoby, która w zamian za świadczenie charakterystyczne – w stosunku podstawowym (stosunek wierzytelności) otrzyma świadczenie pieniężne, które nie jest z reguły świadczeniem charakterystycznym²⁵. Nie przekonują poglądy²⁶, że świadczącym charakterystycznie jest przyjmujący zabezpieczenie – powiernik lub zastawnik – wierzyciel zabezpieczony. Pozwala to co prawda na zgranie prawa właściwego dla czynności zabezpieczonej (kredytu, pożyczki) z prawem właściwym dla zabezpieczenia w postaci zastawu czy też przelewu dla zabezpieczenia, ale odrywa wskazanie prawa właściwego od statutu rzeczowego zabezpieczenia (statutu zabezpieczenia), które będzie decydowało o jego dopuszczalności. Oznacza to także odwrócenie reguły stosowanej przy każdym innym przedmiocie zastawu (na rzeczy ruchomej), dla którego właściwy statut rzeczowy wyznaczony jest miejscem położenia przedmiotu prawa lub siedzibą (miejscem zamieszkania) podmiotu uprawnionego (europejski znak towarowy, czy prawa względne), który ustanawia zabezpieczenie a nie miejscem stałego pobytu (siedziby) wierzyciela, który przyjmuje zabezpieczenie. Sama okoliczność przyjęcia zabezpieczenia, pełnienia roli zastawnika czy też powiernika nie daje podstaw do uznania, że to oni „świadczą charakterystycznie” w ramach stosunku prawnego zabezpieczenia, a nie podmiot, który ustanawia zabezpieczenie na swoim aktywie według reguł systemu miejsca położenia prawa lub siedziby (zamieszkania) podmiotu ustanawiającego²⁷. To właśnie z tymi systemami prawnymi będzie związany prawny mechanizm ustanawiania zabezpieczenia, a nie systemem prawnym wyznaczonym siedzibą wierzyciela, jak i te systemy prawne będą określały reguły zaspokojenia (egzekucji) z przedmiotu zabezpieczenia. Wierzyciel i tak będzie musiał się „udać” do systemu

25 Wyjątkiem od tej reguły będzie np. franchising, w którym wskazuje, się na właściwość prawa miejsca stałego pobytu franchisingobiorcy (franczyzobiorcy).

26 Odmienne poglądy dla czynności powierniczych i zastawu jako czynności zabezpieczających niż wskazane w przyp. 21. por. M.A. Zachariasiewicz, *Prawo właściwe...*, s. 240 i literatura tam zacytowana.

27 Nie odnoszę tego do miejsca „zwykłego pobytu” jako łącznika z roz. Rzym I albowiem wskazane poglądy zostały sformułowane na gruncie statutu rzeczowego (art. 41 p.p.m.).

prawnego dłużnika (także w zakresie jurysdykcyjnym), by dochodzić swoich praw. Istotny jest tu więc także wzgląd praktyczny formułowanego poglądu.

Pozwoli to na „statystycznie” zgranie – w braku wyboru prawa – statutu umowy cesji (art. 14 ust. 1 Rzym I) i statutu przelewanej wierzytelności (art. 14

założenia i pogląd nie uwzględnia akcentowanego na początku opracowania wyraźnego rozdzielenia statutu wierzytelności zabezpieczanej i statutu dla prawnego sposobu zabezpieczenia (poręczenia, przelewu na zabezpieczenia). O ile można uznać, że w zakresie stosunku podstawowego np. kredytowego świad-

W wypadku umów kreujących wierzytelności (kredytowe, pożyczkowe), w braku wyboru prawa, można je zakwalifikować do szeroko rozumianego katalogu umów o świadczenie usług (finansowych), co oznacza, że prawem właściwym będzie prawo strony świadczącej charakterystycznie (pożyczkodawcy, kredytodawcy).

ust. 2 Rzym I) jako tego samego statutu w braku wyboru prawa (wyznaczonego prawem miejsca zwykłego pobytu cedenta przy cesji wierzytelności pieniężnych). Należy wskazać, że ogólnie pożądana byłaby taka sytuacja, kiedy to statut umowy przelewu wierzytelności (art. 14 ust. 1 Rzym I) i statutu wierzytelności (art. 14 ust. 2 Rzym I) był taki sam. Skutek taki można osiągnąć np. w drodze wyboru prawa²⁸.

Pogląd odmienny, który upatruje dla przelewu na zabezpieczenie jako prawa właściwego – prawa miejsca stałego pobytu lub siedziby kredytodawcy, należy uznać za niewłaściwy²⁹. Nie można uznać, że świadczy charakterystycznie pożyczkodawca lub kredytodawca – w zakresie stosunku prawnego zabezpieczającego – przy przelewie na zabezpieczenie. Podmiot ten jedynie przyjmuje zabezpieczenie od ustanawiającego zabezpieczenie („cedenta na zabezpieczenie”). Takie

świadczającym charakterystycznie (w braku wyboru prawa) jest kredytodawca (pożyczkodawca, finansujący), to w ramach stosunku zabezpieczającego podmiotem świadczającym charakterystycznie jest ustanawiający zabezpieczenie (poręczyciel, ustanawiający gwarancje – gwarant, przewłaszczający, zastawca wierzytelności, cedent przy przelewie na zabezpieczenie).

W wypadku umów kreujących wierzytelności (kredytowe, pożyczkowe), w braku wyboru prawa, można je zakwalifikować do szeroko rozumianego katalogu umów o świadczenie usług (finansowych), co oznacza, że prawem właściwym będzie prawo strony świadczącej charakterystycznie (pożyczkodawcy, kredytodawcy). Odrzucenie tego poglądu i przyjęcie konieczności poszukiwania prawa właściwego na tle art. 4. ust. 2 Rzym I wedle reguły świadczenia charakterystycznego daje i tak te same rezultaty. Co do zasady jednak nie ma to wpływu na statut zabezpieczenia np. przelewu dla zabezpieczenia, który jest statutem odrębnym od statutu kreowanej i zabezpieczanej wierzytelności. Tylko wyjątkowo będą to te same statuty, po pierwsze, jeżeli strony dokonają wyboru prawa tego samego systemu dla czynności

28 Tak W. Kurowski, *Przelew wierzytelności...*, s. 365, W. Kurowski (w:) *Prawo prywatne międzynarodowe. Komentarz*, M. Pazdan (red.), Warszawa 2018, s. 790 in.

29 W. Kurowski, *Prawo właściwe...*, s. 371, A. Wowerka, *Przelew wierzytelności...*, s. 42 i cyt. tam literatura.

kredytowej (zabezpieczanej) i dla prawnego sposobu zabezpieczenia (czynności prawnej zabezpieczającej), w praktyce przede wszystkim osobistych zabezpieczeń wierzytelności, co w transakcjach międzynarodowych będzie jak najbardziej zasadne. Po drugie, w wyniku zastosowania reguły korekcyjnej z art. 4 ust. 3 Rzym I może się okazać, że dla czynności zabezpieczającej i zabezpieczanej należy zastosować jeden statut.

Z reguły więc statut czynności zabezpieczającej – przelewu dla zabezpieczenia, czy zastawu na wierzytelności, będzie odrębny od statutu przelewu (art. 14

jącą chwilą będzie moment powstania wierzytelności³⁰. Statut umowy przelewu będzie regulował dopuszczalność dokonywania i przesłanki przelewu wierzytelności przyszłej, w szczególności kwestie wystarczającej oznaczalności i chwili, w której dokonywana jest ocena, jaka wierzytelność jest przedmiotem przelewu (chwila wystąpienia skutku rozporządzającego, data zawarcia umowy przelewu). W przypadku cesji globalnej, statut umowy przelewu będzie decydował o dokonaniu przelewu pewnej grupy wierzytelności. Będzie też decydował o sposobie oznaczenia wierzytelności, chwili

Z reguły statut czynności zabezpieczającej – przelewu dla zabezpieczenia, czy zastawu na wierzytelności, będzie odrębny od statutu przelewu (art. 14 ust. 1 Rzym I) czy statutu wierzytelności (art. 14 ust. 2 Rzym I).

ust. 1 Rzym I) czy statutu wierzytelności (art. 14 ust. 2 Rzym I) i mogą one wskazywać różne systemy prawne chyba, że strony przewidująco dokonają wyboru prawa.

Racja podporządkowania przelewu na zabezpieczenie prawu ustanawiającego zabezpieczenie (cedenta jako świadczącego charakterystycznie), występuje w tych systemach które nie dopuszczają przewłaszczenie dla zabezpieczenia. W takiej sytuacji, gdy statut wierzyciela (cedenta) ustanawiającego zabezpieczenie wyłączałby ustanowienie zabezpieczenia, a statut wierzyciela zabezpieczanego dopuszczałby taką czynność, należy uznać, że nie byłaby ona ustanowiona skutecznie (dopuszczalność przelewu na zabezpieczenie). Niezależnie od tego tutaj się uwidacznia konieczność jednoczesnego respektowania statutu wierzytelności zabezpieczanej i odrębnego statutu zabezpieczenia.

Jeżeli chodzi o przelew wierzytelności przyszłej i cesję globalną, to należy zauważyć, że relacje pomiędzy cedentem a cesjonariuszem w obu wypadkach będą podlegać statutowi umowy przelewu. W przypadku umowy przelewu wierzytelności przyszłej rozstrzyga-

nastąpienia skutku rozporządzającego, okoliczności czy doszło do rozporządzenia i będzie rozstrzygał czy ocena dotyczy każdej indywidualnej wierzytelności wchodzącej w skład zbioru (ustalenie prawa właściwego dla każdej przelewanej wierzytelności)³¹.

Statut umowy przelewu wierzytelności, jeżeli chodzi o jego zakres, dotyczyć będzie w szczególności: dopuszczalności dokonania takiej czynności, przesłanek zawarcia umowy, treści umowy prowadzącej do rozporządzenia wierzytelnością, praw i obowiązków stron, znaczenia zawiadomienia dłużnika, skuteczności przejścia wierzytelności w tym wierzytelności przyszłej³². Statut ten będzie rozstrzygał o kauzalności bądź abstrakcyjności przelewu, o tym czy umowa zobowiązująca wywoła od razu skutek rozporządzający, czy będzie konieczne zawarcie odrębnej umowy rozporządzającej. Statut ten będzie określał – w zakre-

30 W. Kurowski, *Przelew wierzytelności...*, s. 380.

31 Tak też W. Kurowski, *Przelew wierzytelności...*, s. 380.

32 W. Kurowski, *Przelew wierzytelności...*, s. 373.

sie skuteczności przelewu – czy umowa ma charakter konsensualny, czy realny w zakresie szerokim, to jest, czy dla skuteczności przelewu wymagane jest zawiadomienie dłużnika, czy też w braku zawiadomienia spełnienie świadczenia przez dłużnika do rąk cedenta będzie skuteczne. Będzie też określał, czy dla skutku rozporządzającego np. wobec osób trzecich konieczne będzie rejestracja wierzytelności³³.

Statut przelewu wierzytelności będzie także rozstrzygał o systemie zarzutów pomiędzy cedentem a cesjonariuszem, w szczególności będzie rozstrzygał problem odpowiedzialności cedenta za istnienie wierzytelności oraz za wypłacalność dłużnika³⁴, a także ewentualną odpowiedzialność kontraktową cedenta wobec cesjonariusza.

Zgodnie z art. 11 Rzym I statut *legis causae* będzie właściwy do określenia przesłanek skuteczności formalnej przelewu (zachowanie formy), oświadczenia o zawiadomieniu dłużnika o dokonany przelew, ewentualnie państwa dokonania czynności.

Poza zakresem rozporządzenia Rzym I znajduje się regulacja zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnej. Kwestie te należy rozstrzygać na gruncie p.p.m. z 2011 (art. 11–12 w odniesieniu do osób fizycznych, art. 17–18 do osób prawnych).

W przypadku zastawu na wierzytelności statut „zastawu” rozstrzyga o przesłankach i skutkach ustanowionego zastawu. W szczególności w przypadku zastawu umownego statutowi art. 14 ust. 1 Rzym I będzie podlegało ustalenie, jakich czynności należy dokonać, by powstał zastaw, treść umowy zastawu, okoliczność, czy wymagane jest zawiadomienie dłużnika jako przesłanka skuteczności zastawu oraz w ogóle jego powstania, czy wymagana jest rejestracja zastawu w przypadku zastawu rejestrowego na wierzytelności i jaki skutek ma taka rejestracja (wpis o skutku informacyjnym, czy też konstytutywny powodujący powstanie zastawu czy też nadający skuteczność zastawu wobec osób trzecich). Prawo to określa także, kto ma zawiadomić dłużnika, jaki organ ma dokonać wpisu zastawu. Statut ten określa treść prawa zastawu,

pierwszeństwo wierzyciela zabezpieczonego i przysługujące mu przywileje, wzajemne prawa i obowiązki stron, dopuszczalność zastrzeżenia zakazu zbycia i obciążenia przedmiotu zastawu, dopuszczalność pozaegzekucyjnych sposobów zaspokojenia, możliwość żądania przez wierzyciela zabezpieczonego spełnienia świadczenia bezpośrednio od dłużnika zastawionej wierzytelności z korektą ochronną dłużnika wynikającą ze statusu wierzytelności, o którym mowa w art. 14 ust. 2 Rzym I.

4. Statut wierzytelności (prawo właściwe regulujące skutki przelewu w relacji cesjonariusz–dłużnik)

Odrębnie uregulowano zakres prawa właściwego do skutków przelewu w relacji cesjonariusz – dłużnik, wskazując, że właściwym tutaj jest prawo przelewanej wierzytelności (statut wierzytelności). Dokonując analizy prawa właściwego w tym zakresie, należy wskazać na dwie możliwe sytuacje.

Zakładając, że przelew wierzytelności ma charakter międzynarodowy – transgraniczny, wierzytelność, która jest przedmiotem przelewu może mieć charakter krajowy w sytuacji, gdy żaden z elementów stosunku prawnego, z którego wynika wierzytelność nie zawiera elementu „obcego” (strony, stosunek, świadczenie, wykonanie i zawarcie umowy z którego wynika przelewana wierzytelność dotyczy jednego obszaru prawnego). Zgodnie z regułami prawa prywatnego międzynarodowego w jego funkcji kompetencyjnej, właściwym dla wierzytelności będzie więc prawo państwa „siedziby wierzytelności” (stosunku prawnego, z którego wynika przelewana wierzytelność). W takiej sytuacji „umiędzynarodowienie” wierzytelności wynikającej z czysto krajowego stosunku prawnego następuje dopiero na skutek zawarcia „międzynarodowej” umowy przelewu, w której np. cesjonariusz ma miejsce stałego pobytu, w innym państwie niż strony ze stosunku podstawowego (z której wynika przelewana wierzytelność w relacji cedent – dłużnik) – czysto wewnętrznego (krajowego) przelewanej wierzytelności. Teoretycznie można sobie także wyobrazić sytuację, że do „umiędzynarodowienia” wierzytelności powstałej jako czysto krajowa, dochodzi na skutek subrogacji ustawowej, albo zmiany zwalniającej dłużnika, którym jest podmiot z innego obszaru prawnego niż prawo „państwa wierzytelności”.

33 W. Kurowski, *Przelew wierzytelności...*, s. 374, A. Wowerka, *Przelew wierzytelności...*, s. 55.

34 W. Kurowski, *Przelew wierzytelności...*, s. 373, A. Wowerka, *Przelew wierzytelności...*, s. 55.

Druga sytuacja ma miejsce wtedy, gdy wierzytelność podlegająca przelewowi wynika ze stosunku prawnego z elementem obcym. Wówczas zachodzi potrzeba ustalenia prawa właściwego dla tego stosunku podstawowego (statutu wierzytelności).

Należy zgodzić się z poglądem, że art. 14 ust. 2 Rzym I posługuje się łącznikiem obiektywnym – prawu przenoszonej wierzytelności³⁵.

Natomiast nie można się zgodzić z twierdzeniem, że prawo wyznaczone art. 14 ust. 2 Rzym I i art. 36 p.p.m.³⁶ poddające skutki przelewu wobec dłużnika i wobec osób trzecich – prawu właściwemu dla przenoszonej wierzytelności – wyłącza możliwość dokonania wyboru prawa, a zastosowanie znajdzie system prawny wskazany wyłącznie łącznikiem obiektywnym – niezależnym od woli stron umowy przelewu³⁷.

Prawo właściwe dla przenoszonej wierzytelności wyznaczone jest poprzez poszukiwanie prawa właściwego dla stosunku prawnego – z reguły umownego – z którego wynika wierzytelność (*lex causae*). Może to także dotyczyć wierzytelności ze zobowiązań pozaumownych, deliktów, *culpa in contrahendo*, bezpodstawnego wzbogacenia. W takiej sytuacji prawem właściwym dla przenoszonej wierzytelności będzie prawo właściwe dla stosunku umownego albo pozaumownego z którego wynika cedowana wierzytelność, które ustalane jest na zasadach ogólnych. Jak wcześniej zauważono cedowana wierzytelność może wynikać ze stosunku prawnego np. umowy o charakterze czysto wewnętrznym, w którym nie występuje element obcy.

A więc po pierwsze, w sytuacjach gdy wierzytelność pochodzi ze stosunku prawnego czysto krajowego bez elementu obcego, podlega prawu państwa gdzie powstał stosunek prawny, z którego wynika wierzytelność (państwo miejsca stałego pobytu lub siedziby cedenta i dłużnika). Nie ma miejsce tutaj na poszukiwanie prawa właściwego gdyż brak jest elementu obcego i przedmiotu do rozstrzygnięcia kolizji gdyż takowe nie powstają. W takiej sytuacji normy prawa prywatnego wyrażają regułę kompetencyjną wła-

ściwości prawa obszaru państwa obu stron stosunku, z których wynika wierzytelność. Wybór prawa jest co do zasady wyłączony. A dokonany wybór prawa może mieć – w takiej sytuacji krajowej – skutek materialnoprawny wskazania. Jeżeli strony odwołają się w takiej sytuacji do określonego obcego systemu prawnego, to może być on zastosowany w ramach regulacji dyspozytywnych prawa właściwego natomiast nie może uchylić stosowania przepisów bezwzględnie obowiązujących prawa państwa właściwego (art. 3 ust. 3 Rzym I)³⁸.

W drugiej sytuacji, jeżeli wierzytelność wynika ze stosunku prawnego o charakterze międzynarodowym, znajdą dla niego zastosowanie reguły ogólne poszukiwania prawa właściwego. Dla stosunków umownych możliwy jest więc wybór prawa zgodnie z art. 3 Rzym I. Nie można znaleźć żadnego racjonalnego powodu, czy argumentacji jurydycznej, by przyjąć istnienie jakiegokolwiek ograniczenia możliwości wyboru prawa dla stosunku podstawowego umownego – pomiędzy cedentem a dłużnikiem, z którego wynika cedowana wierzytelność. Nie można znaleźć jakichkolwiek zakazów, by nie uznać – za prawo właściwe – to wskazane przez strony w drodze wyboru prawa, dla stosunku z którego wynika cedowana wierzytelność. Nic też nie stoi na przeszkodzie, aby strony umowy cesji wierzytelności wybrały prawo, które jest właściwe dla cedowanej wierzytelności a wyznaczone właściwością prawa dla stosunku podstawowego, z którego wynika cedowana wierzytelność. W braku wyboru prawa, ustalenie prawa właściwego dla stosunku podstawowego odbywa się w oparciu o reguły wynikające z art. 4–8 Rzym I. W innym przypadku oznaczałoby to, że strony mogą dokonać wyboru prawa właściwego dla umowy z elementem obcym ale prawo to nie będzie właściwe dla oceny skutków cesji na linii cedent–dłużnik, czyli dla ustalenia statutu cedowanej wierzytelności wynikającej z określonego stosunku prawnego (podstawowego), dla którego strony dokonały wyboru prawa. Oznaczałoby to stosowanie różnych reguł dla tej samej wierzytelności pieniężnej w zależności od tego, czy dotyczy to ustalenia prawa właściwego z tego samego stosunku dla np. sposobu zapłaty ceny, a innych reguł

35 W. Kurowski, *Przelew wierzytelności...*, s. 368–369.

36 Ustawa z 4.02. 2011 r., Prawo prywatne międzynarodowe (Dz.U. z 2015, poz. 1792), zwana p.p.m. z 2011.

37 Tak W. Kurowski, *Przelew wierzytelności...*, s. 369.

38 J. Widło, *O dopuszczalności wyboru prawa...*, s. 515–516.

określonego systemu dla ustalenia zakresu i jego stosowania na potrzeby oceny skutków przelewu tej wierzytelności w relacji cesjonariusz–dłużnik – a więc statutu wierzytelności z tego stosunku. Taki kierunek interpretacji należy odrzucić.

Zachowują tutaj aktualność uwagi poczynione przy poszukiwaniu praw właściwego w braku wyboru

W konkluzji tej części rozważań wyznaczanie prawa właściwego dla cedowanej wierzytelności odbywa się poprzez poszukiwanie prawa właściwego dla stosunku prawnego, z którego wynika cedowana wierzytelność i w takim przypadku prawo właściwe może być wyznaczone zarówno poprzez wybór prawa, jak i w braku wyboru – poprzez łączniki obiektywne wynikające

Jeżeli wierzytelność wynika ze stosunku prawnego o charakterze międzynarodowym, znajdą dla niego zastosowanie reguły ogólne poszukiwania prawa właściwego. Dla stosunków umownych możliwy jest więc wybór prawa zgodnie z art. 3 Rzym I.

prawa na tle prawa właściwego dla umowy przelewu. W pierwszej kolejności należy ustalać prawo właściwe na podstawie reguł z art. 5–8 Rzym I, a następnie na podstawie art. 4. W braku „imiennie” określonych presumpcji znajdzie zastosowanie reguła świadczenia charakterystycznego.

Przykładowo prawem właściwym dla wierzytelności pieniężnych z umowy sprzedaży, w braku wyboru prawa, będzie prawo miejsca zwykłego pobytu sprzedającego, dla świadczenia usług – usługodawcy. W praktyce w większości takich przypadków na tle art. 14 ust. 2 Rzym I będzie to prawo świadczącego charakterystycznie (świadczenie niepieniężne), któremu będzie przysługiwała wierzytelność pieniężna jako cedentowi. Będzie więc to prawo miejsca zwykłego pobytu cedenta. Oczywiście ten sposób rozumowania nie znajdzie zastosowania w przypadku cesji, w praktyce niezwykle rzadkiej, wierzytelności niepieniężnych. Podobnie, jeżeli przedmiotem cesji jest wierzytelność pieniężna ze stosunków prawnych o świadczenie usług, umowy pożyczki czy kredytu. W tych wypadkach będzie to prawo właściwe dla miejsca zwykłego pobytu spełniającego świadczenie charakterystyczne, a więc kredytodawcy albo pożyczkodawcy, któremu przysługuje cedowana wierzytelność pieniężna.

z art. 4–8 Rzym I³⁹. Odpowiada to tendencji do absorpcji w ramach jednego statutu, a nie jego rozczłonkowania. Tak ustalone prawo dla wierzytelności *de lege lata* stanowi także statut wierzytelności.

Powyższe reguły służą także do ustalania prawa właściwego dla wierzytelności podlegających prawnym sposobom zabezpieczenia. Statut wierzytelności będzie wynikał z prawa właściwego dla stosunku prawnego, z którego wynika wierzytelność jako względne prawo podmiotowe.

Doktryna prawa prywatnego międzynarodowego próbując określić statut wierzytelności, z reguły odwołuje się do dwóch koncepcji, tj. „miejsca położenia wierzytelności” oraz „źródła pochodzenia wierzytelności”. Dominująca grupa poglądów odwołuje się do statutu obligacyjnego stosunku prawnego z którego wierzytelność wynika⁴⁰.

39 Tak też wyraźnie szczególności A.J. Belohlávek, *Komentarz do art. 14 Rzym I*, t. 2, Warszawa 2010, s. 238, Wyrok Sądu z Brukseli z 17. 03. 2000 r. (w:) „Jurnal des Tribunaux” 2001, s. 740, A. Wowerka, *Przelew wierzytelności...*, s. 54.

40 Tak też M.A. Zachariasiewicz, *Prawo właściwe dla zobowiązań z czynności prawnych w braku wyboru prawa w polskim prawie prywatnym międzynarodowym*, Katowice 1983, s. 70,

Rozwiązanie to pomimo wątpliwości i wad⁴¹ należy uznać *de lege lata* za optymalne.

Odnosząc się do wymienianych wad tego rozwiązania, należy zauważyć, że problem częściowego lub złożonego wyboru prawa będzie wynikał z autonomii woli stron. Podmioty dokonujące częściowych wyborów prawa będą ponosić tego konsekwencje. Możliwe jest także w takiej sytuacji zmiana lub uchylenie wyboru prawa, także następczo. W przypadku statutu wierzytelności przyszłych możliwe jest wskazanie statutu właściwego dopiero na moment powstania wierzytel-

zobowiązujących. On będzie właściwy do oceny, czy spełniono przesłanki przelewu wierzytelności przyszłej, chwili przelewu i jej wystarczającej identyfikacji. Dotyczy to także wierzytelności przyszłych sensu stricto.

Po drugie, problem ustalenia prawa właściwego dla wierzytelności przeszłej, może być także rozwiązany przez odwołanie się do mechanizmu ustalenia stosunku prawnego, z którego będzie wynikać wierzytelność przyszła, w tym także wierzytelność przyszła sensu stricto. W takiej sytuacji problem prawa właściwego, jest porównywalny z kwestią wystarczającej iden-

Prawem właściwym dla wierzytelności pieniężnych z umowy sprzedaży, w braku wyboru prawa, będzie prawo miejsca zwykłego pobytu sprzedającego, dla świadczenia usług – usługodawcy.

ności, z którą to chwilą większość ustawodawstw wiąże możliwość nastąpienia skutku rozporządzającego wierzytelnością przyszłą. Możliwe są tu dwa rozwiązania. Po pierwsze, o tym, czy nastąpi przelew i czy wierzytelność przyszła była wystarczająco zindywidualizowana, zadecyduje chwila późniejsza – powstania i zindywidualizowania wierzytelności. Z tą chwilą – powstania wierzytelności – następuje z reguły skutek rozporządzający wierzytelnością przyszłą. Ta chwila również może być miarodajną (subokreślnik temporalny) dla ustalenia prawa właściwego dla wierzytelności. W takiej sytuacji byłby właściwy ten statut, który byłby właściwy dla wierzytelności. Z reguły to będzie ten sam statut, który jest właściwy dla czynności

fikacji wierzytelności przyszłej dla potrzeb przelewu. Jeżeli wierzytelność przyszła będzie wystarczająco identyfikowalna dla potrzeb przelewu, a można tego dokonać wyłącznie przez odwołanie się do elementów zobowiązaniowego stosunku prawnego, z którego będzie wynikać, to w takiej sytuacji jest możliwe ustalenie poprzez elementy tego stosunku prawnego, jakiemu prawu będzie wierzytelność podlegać. Elementy te to: podmioty stosunku, rodzaj umowy, charakter świadczeń stron. Ostateczna ocena będzie miała miejsce w chwili powstania wierzytelności.

Alternatywnym rozwiązaniem jest przyporządkowanie statutu wierzytelności miejscu zwykłego pobytu cedenta. W odniesieniu do skutków przelewu wobec osób trzecich takie rozwiązanie znalazło swoje odzwierciedlenie w Konwencji nowojorskiej z 2001 (która nie weszła w życie) oraz projekcie rozporządzenia Rzym I⁴².

Rozwiązane takie charakterystyczne dla systemu anglosaskiego⁴³ wymagałyby *de lege lata* wyraźnej regulacji normatywnej i wyrażenia tej zasady *expressis*

przyp. 9; E. Drozd, *Zastaw w prawie prywatnym międzynarodowym* (w:) *Rozprawy z polskiego i europejskiego prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ofiarowana Prof. Józefowi Skąpskiemu*, A. Mączyński, M. Pazdan, A. Szpunar (red.), Kraków 1994, s. 38; W. Kurowski, *Przelew wierzytelności...*, s. 101–102 oraz orzecznictwo na tle art. 12 konwencji rzymskiej, wyrok SN z 19.12. 2003, III CK 80/0.

41 W. Kurowski, *Przelew wierzytelności...*, s. 388.

42 W. Kurowski, *Przelew wierzytelności...*, s. 389.

43 W. Kurowski, *Przelew wierzytelności...*, s. 389.

verbis w rozporządzeniu Rzym I, czego brak obecnym stanie prawnym. Oznaczałoby, że inne reguły dotyczą ustalania prawa właściwego dla wierzytelności jako uprawnienia wynikającego ze stosunku zobowiązaniowego a innego dla przelewu tej wierzytelności. Nie byłoby to rozwiązanie też wolne od wad wynikających z możliwości zmiany miejsca zwykłego pobytu cedenta. Mogłoby też oznaczać, przy niewątpliwiej prostocie takiego rozwiązania, zastosowanie prawa państwa, którego system może nie mieć wiele wspólnego ze stosunkiem prawnym z którego wynika przelewana wierzytelność, chociaż z reguły taki związek będzie istniał. Jak wykazała wcześniejsza analiza z reguły prawem właściwym przy cesji wierzytelności pieniężnej (relacja cesjonariusz dłużnik) będzie prawo miejsca pobytu zwykłego cedenta.

Dlatego rozwiązanie odwołujące się do prawa właściwego dla stosunku prawnego, z którego wynika cedowana wierzytelność stanowi najwłaściwsze rozwiązanie. Pozwala ono zarówno na ustalenie prawa właściwego w drodze wyboru prawa, a w braku takiego wyboru na zastosowanie łączników obiektywnych, z niezbędną możliwością korektury poprzez zastosowanie prawa najcisłej związanej (art. 4 ust. 3 Rzym I).

Wreszcie cedowana wierzytelność może wynikać ze stosunków pozaumownych jak *culpa in contrahendo*, czyn niedozwolony czy też bezpodstawne wzbogacenie. W takiej sytuacji statut deliktowy, szerzej pozaumowny, będzie różny od statutu wierzytelności wyznaczony sztywnym obiektywnym łącznikiem miejsca stałego pobytu cedenta. W konkluzji, wskazane rozwiązanie prawa właściwego – państwa stałego pobytu cedenta – można rozważać w kategoriach interesujących postulatów *de lege ferenda*.

Zakres statutu wierzytelności obejmował by takie kwestie jak: zbywalność samej wierzytelności (ze względu na charakter i źródło, np. wynagrodzenie o pracę, o zadośćuczynienie, wynikające z prawa autorskiego), przesłanki skuteczności takiego zbycia wobec dłużnika zbywanej wierzytelności (czy konieczne jest jego zawiadomienie, od kiedy się liczy początek jego ochrony i kiedy się kończy, jaki jest skutek przelewu w przypadku zawiadomienia o cesji która była nieważna) oraz relacji między nabywcą wierzytelności a jej dłużnikiem, w tym zwalniającego skutku świadczenia dłużnika, systemu zarzutów dłużnika wobec cesjona-

riusza, w tym zarzutu potrącenia pomimo braku tożsamości strony dłużnej i wierzycielskiej. Statut ten rozstrzyga problem skutków zastrzeżenia *pactum de non cedendo* oraz to, czy istnieje konieczność zgody dłużnika na przelew, czy też taka zgoda nie jest konieczna.

5. Skutki przelewu wobec osób trzecich

Rozwiązania dotyczące poszukiwania prawa właściwego dla skutków przelewu wobec osób trzecich mogą przybierać w różnych kierunkach. Obecnie dominuje stanowisko, że w rozporządzeniu Rzym I występuje swoista luka konstrukcyjna, polegająca na braku uregulowania skutków przelewu⁴⁴ w stosunku do osób trzecich innych niż – niż dłużnik cedowanej wierzytelności⁴⁵. Przy tym założeniu uregulowanie przelewu nie byłoby kompletne w rozporządzeniu Rzym I. Po pierwsze, stanowisko to wywodzi się z faktu, że projekt rozporządzenia zawierał tę regulację natomiast ostateczna wersja już nie. Po drugie, nie przypadkiem dodano klauzulę przeglądową w art. 27 ust. 2 Rzym I⁴⁶.

Na etapie projektu rozporządzenia Rada zaproponowała, by wziąć pod rozwagę rozwiązania najbardziej popularne na świecie takie jak: 1. Łącznik prawa właściwego dla wierzytelności (statutu wierzy-

44 D. Martiny: *Forderungsbetragung In: Internationales Vertragsrecht. Das Internationale Privatrecht der Schuldverträge. 7. neu bearbeitete Auflage*, Köln 2010, s. 294; O. Palandt, *Bürgerliches Gesetzbuch mit Nebengesetzen, Band 7*, München 2016, *Kommentar zur Kunst. 14 Rom I*; Ł. Żarnowiec, *Komentarz do art. 14 Rzym I*, SIP Lex; A. Wowerka, *Przelew wierzytelności...*, s. 35–61.

45 Tak też TSUE w wyroku z dnia 9 października 2019 r., C-548/18, Bgl Bnp Paribas Sa Przeciwko Teambank Ag Nürnberg, w którym stwierdzono, że „art. 14 rozporządzenia Rzym I należy interpretować w ten sposób, że nie wskazuje on – ani bezpośrednio, ani poprzez analogię – prawa właściwego dla kwestii skuteczności wobec osób trzecich przelewu wierzytelności w przypadku wielokrotnego przelewu wierzytelności dokonywanego przez tego samego wierzyiciela na rzecz kolejnych cesjonariuszy”.

46 Art. 27 ust. 2. Do 17. 06. 2010 r. Komisja przedkłada Parlamentowi Europejskiemu, Radzie i Europejskiemu Komitetowi Ekonomiczno-Społecznemu sprawozdanie na temat kwestii skuteczności przelewu lub subrogacji wobec osób trzecich oraz kwestii pierwszeństwa przenoszonej wierzytelności przed prawami innych osób.

telności – art. 14 ust. 2 Rzym I albo 2. Łącznik statutu cesji – prawa właściwego dla umowy cesji – art. 14 ust. 1 Rzym I albo 3. Łącznik siedziby cedenta⁴⁷.

Co do relacji ochronnych osób trzecich, po pierwsze za interesujące rozwiązanie uznać należy propozycję stosowania rzeczywistej siedziby cedenta, zgodnie z regułą art. 30 konwencji nowojorskiej z 2001 o przelewie wierzytelności (nieratyfikowanej przez Polskę)⁴⁸. Rozwiązanie te jednak można jednak rozważać w kategoriach postulatów *de lege ferenda* i prac koncepcyjnych, o których dalej.

Ostatecznie przyjmując zapatrywanie o istnieniu swoistej luki regulacyjnej, polski ustawodawca postanowił kwestie tę unormować w art. 36 p.p.m. z 2011 r. Zgodnie z tym przepisem „prawo państwa, któremu podlega przelewana wierzytelność rozstrzyga o skutkach przelewu wobec osób trzecich”⁴⁹. Stosuje się tu więc prawo zgodnie z art. 14 ust. 2 Rzym I, a więc ten sam statut, który rozstrzyga o skuteczności przelewu wobec dłużnika przelewanej wierzytelności. Pogląd wskazujący, że rozporządzenie kwestię tę reguluje i że stosuje się w stosunku do osób trzecich normę art. 14 ust. 1 Rzym I⁵⁰ wobec tych argumentów należy uznać za nietrafny⁵¹.

Rozwiązanie zastosowane w art. 36 p.p.m. ma niewątpliwie zalety. Po pierwsze, synchronizuje reguły prawa właściwego dla relacji z dłużnikiem, jak i innymi osobami trzecimi. Dłużnik jest także „osobą trzecią” względem stosunku przelewu wierzytelności. Trudno znaleźć uzasadnienie dla różnicowania reguł poszukiwania prawa właściwego dla dłużnika i „innych” osób trzecich względem umowy przelewu. Problem z ustaleniem prawa właściwego w przypadku cesji globalnej, jak i wierzytelności przyszłych można rozwiązać jak w przypadku poszukiwania statutu właściwego dla wierzytelności (art. 14 ust. 2 Rzym I, por. wcześniejsze rozważania). W związku z tym, że rozwiązanie to odwołuje się do statutu wierzytelności z art. 14 ust. 2 Rzym I, uwagi dotyczące sposobu ustalania prawa właściwego aktualne są dla relacji z osobami trzecimi, dlatego zbędne jest powtarzanie tej analizy.

Jako osoby trzecie względem przelewu wierzytelności, których interes prawny może być związany z dokonaniem przelewu, są wymieniane: kolejni cesjonariusze tej samej wierzytelności (konkurencyjni cesjonariusze przy przelewie wielokrotnym), kolejni nabywcy tej samej wierzytelności – cesjonariusze – (przy łańcuchu przelewu tej samej wierzytelności), wierzyciele cedenta którego majątek może zostać uszczuplony w drodze cesji przez co istnieć może mniejsza możliwość zaspokojenia, wierzyciele cesjonariusza, który uzyskuje dodatkowy aktyw w swoim majątku, syndyk masy upadłości cedenta⁵², osoba, która ustanowiła prawny sposób zabezpieczenia wierzytelności (poręczyciel, zastawca).

Należy dodać, że w 2018 roku opublikowano projekt rozporządzenia w sprawie prawa właściwego dla skutków przelewu wierzytelności wobec osób trzecich, opracowany i przedstawiony przez Komisję Europejską w marcu 2018 roku. Był on skutkiem dokonanego przeglądu wynikającego z art. 27 ust. 2 Rzym I i sprawozdania *British Institute of International and Comparative Law* oraz sprawozdania *Komisji Europejskiej z 2016 roku*⁵³. Projekt rozporządzenia zawiera zasadę

47 Tak też A. Wowerka, *Przelew wierzytelności...*, s. 44; Ł. Żarnowiec, *Komentarz do art. 14 Rzym I*, SIP Lex, rozwiązanie nawiązuje do art. 22 Konwencji Narodów Zjednoczonych o przelewie wierzytelności w handlu międzynarodowym z 12. 12. 2001 r., która – na skutek nieosiągnięcia minimum ratyfikacyjnego – dotychczas nie weszła w życie, wymagana jest ratyfikacja co najmniej pięciu państw. Tekst wraz z informacjami stanu ratyfikacji http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=X-17&chapter=10&lang=en (dostęp 2.11.2022).

48 A. Wowerka, *Przelew wierzytelności...*, s. 53

49 Tak W. Kurowski, *Przelew wierzytelności...*, s. 365; A. Wowerka, *Przelew wierzytelności...*, s. 46. Przeciwno takiemu rozwiązaniu wypowiedział się K. Zawada, uznając, że regulacja ta jest zbędna, zob. K. Zawada, *Europeizacja międzynarodowego prawa zobowiązań umownych. Od konwencji rzymskiej do rozporządzenia rzymskiego w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych*, „Przegląd Sądowy” 2010, nr 5, s. 31.

50 A. Flessner, H.L.E. Verhagen, *Assignment in European Private International Law*, Sellier 2006, s. 24–26.

51 M. Czepelak, *Międzynarodowe prawo zobowiązań Unii Europejskiej*, Warszawa 2012, s. 422–426.

52 Tak W. Kurowski, *Przelew wierzytelności...*, s. 386.

53 W. Kurowski, *Kolizyjnoprawna problematyka skuteczności przelewu wierzytelności wobec osób trzecich – projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie prawa właściwego dla skutków przelewu wierzytelności*

(art. 4 ust. 1 projektu), która wchodzi w rachubę jeżeli nie będą miały miejsce wyjątki określone m.in. w art. 4 ust. 2 projektu.

Zgodnie z art. 4 ust. 2, w przypadku cesji a) „gotówki złożonej na rachunku w instytucji kredytowej” oraz b) wierzytelności z instrumentu finansowego, skutki przelewu wierzytelności wobec osób trzecich podlegają prawu właściwemu dla przenoszonej wierzytelności. W odniesieniu do skuteczności przelewu wierzytelności wobec osób trzecich w ramach sekurytyzacji projekt rozporządzenia dopuszcza, by zbywca (podmiot inicjujący) oraz nabywca (podmiot celowy) dokonali wyboru prawa przenoszonych wierzytelności jako prawa właściwego dla skutków ich cesji wobec osób trzecich. W przypadku gdy do wyboru prawa by nie doszło, miarodajnym statutem stałoby się prawo miejsca zwykłego pobytu zbywcy. Wybór prawa może być dokonany wyraźnie w umowie cesji w ramach sekurytyzacji albo też w odrębnej umowie. Ważność materialna i formalna wyboru prawa podlega prawu wybranemu (art. 4 ust. 3 zd. 2 projektu).

W pozostałych przypadkach dla skutków przelewu właściwe jest prawo państwa, w którym cedent ma miejsce zwykłego pobytu w miarodajnej chwili (art. 4 ust. 1 projektu)⁵⁴.

6. Problem upadłości (wzmianka)

Problem upadłości jednej ze stron umowy przelewu i stosowania prawa właściwego w takim przypadku reguluje obecnie od dnia 26 czerwca 2017 roku, Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2015/848 z dnia 20 maja 2015 r., w sprawie postępowania upadłościowego⁵⁵ które zastąpiło poprzednio obowiązujące rozporządzenie upadłościowe (art. 91 i art. 92). Nowe rozporządzenie w analizowanym zakresie – prawa właściwego dla upadłości, w szczególności zasad dotyczących prawa właściwego dla nieważności, zaskarżania, względnej bezskuteczności czynności prawnych dokonanych ze szkodą dla ogółu wierzycieli

(art. 7 ust. 2 lit. m) i możliwości powołania się na prawo właściwe dla kwestionowanej czynności – innego niż państwo wszczęcia postępowania upadłościowego (art. 16 lit. a *lex concursus*) – nie uległo zmianie i nie uległy zmianie zasady wynikające z tych przepisów. Istnieją te same reguły na tle obecnie obowiązującego rozporządzenia jak na tle poprzednio obowiązującego. Zasady z art. 4 ust. 2 lit. m i art. 13 poprzednio obowiązującego, odnoszą się odpowiednio do art., 7 ust. 2 lit. m⁵⁶ i art. 16 lit. a⁵⁷ nowego rozporządzenia upadłościowego 2015/848. Co od zasady prawem właściwym dla skutków ogłoszonej upadłości jest prawo państwa wszczęcia postępowania upadłościowego. W praktyce istotne znaczenie będzie miała kwestia wykonania umowy przelewu i przelewu wierzytelności przyszłej w sytuacji gdy pomiędzy datą zwarcia umowy przelewu a nastąpieniem skutku rozporządzającego nastąpiła upadłość cedenta, a także bezskuteczności przelewu, jak i skutków i dopuszczalności przelewu wierzytelności upadłego.

Bibliografia

- Althammer C., Makris S., *Art. 14 Rome I (w:) Concise Commentary on the Rome I Regulation*, F. Ferrari (eds.), Cambridge 2020.
- Belohlawek A. J., *Komentarz do art. 14 Rzym I*, t. 2, Warszawa 2010, s. 238, Wyrok Sądu z Brukseli z 17. 03. 2000 r. (w:) „*Journal des Tribunaux*” 2001.
- Czepelak M., *Międzynarodowe prawo zobowiązań Unii Europejskiej*, Warszawa 2012.
- Drozd E., *Kompetencja statutów rzeczowego i obligacyjnego w zakresie praw podmiotowych*, „*Studia Cywilistyczne*” 1979, nr 30, s. 127.

56 Art. 7 ust. 2 lit m głosi: Prawo państwa wszczęcia postępowania określa przesłanki wszczęcia postępowania upadłościowego, sposób jego prowadzenia i zakończenia. W szczególności określa ono: zasady dotyczące nieważności, zaskarżania lub względnej bezskuteczności czynności prawnych dokonanych ze szkodą dla ogółu wierzycieli (lit. m).

57 Art. 16 głosi: „Art. 7 ust. 2 lit. m) nie ma zastosowania w wypadku, gdy osoba, która odniosła korzyść z czynności dokonanej z pokrzywdzeniem ogółu wierzycieli wykaże, że: a) czynność ta podlega prawu innego państwa członkowskiego niż państwa wszczęcia postępowania; oraz b) prawo tego państwa członkowskiego nie pozwala żądnymi środkami zaskarżyć tej czynności prawnej w odnośnej sprawie”.

wobec osób trzecich (COM(2018) 96 final), t. 25, „Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego” 2019, M. Pazdan (red.), s. 74 i n.

54 Co do szerszego omówienia Kurowski W, *Kolizyjnoprawna problematyka skuteczności...*, s. 75 i n.

55 Wersja przekształcona Dz.Urz. UE L 2015, nr 141, s. 19.

- Drozd E., *Zastaw w prawie prywatnym międzynarodowym* (w:) *Rozprawy z polskiego i europejskiego prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ofiarowana Prof. Józefowi Skąpskiemu, A. Mączyński, M. Pazdan, A. Szpunar* (red.), Kraków 1994.
- Ferrarii F. i in., *Internationales Vertragsrecht. Rom I-VO. CISG. CMR. FactŮ Komentar*, Ch Beck 2013.
- Flessner A., Verhagen H.L.E., *Assignment in European Private International Law*, Sellier 2006.
- Górecki J., *Hipoteka – aspekty kolizyjnoprawne* (w:) *Rozprawy z prawa prywatnego. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Aleksandrowi Oleszce, A. Dańko-Roesler i in.* (red.), Warszawa 2012, s. 143–154
- Górecki J., *Kolizyjnoprawne aspekty przewłaszczenia na zabezpieczenie* (w:) *Rozprawy cywilistyczne. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Edwardowi Drozdowi, M. Pecyna, J. Pisuliński, M. Podrecka* (red.), Warszawa 2013, s. 749–762
- Górecki J., *Osobiste sposoby zabezpieczenia wierzytelności w prawie prywatnym międzynarodowym. Prawo właściwe dla poręczenia i gwarancji*, Warszawa 2022.
- Górecki J., *Osobiste zabezpieczenia wierzytelności w prawie prywatnym międzynarodowym*, Warszawa–Katowice 2013.
- Górecki J., *Poręczenie w prawie prywatnym międzynarodowym*, „Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego” 2011, t. 9, s. 23–34.
- Górecki J., *Umowa gwarancji w prawie prywatnym międzynarodowym*, „Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego” 2012 t. 10, s. 33–48.
- Górecki J., *Umowy dotyczące nieruchomości w prawie kolizyjnym* (w:) *Z zagadnień prawa rolnego, cywilnego i samorządu terytorialnego. Księga pamiątkowa profesora Stanisława Prutisa, J. Bieluk* (red.), Białystok 2012, s. 218.
- Górecki J., *Umowy kreujące osobiste zabezpieczenia wierzytelności w prawie prywatnym międzynarodowym* (w:) *Współczesne wyzwania prawa prywatnego międzynarodowego. Materiały konferencyjne*, (Warszawa 19–20.04.2012 r.), J. Poczobut (red.), Warszawa 2013, s. 113–125.
- Kaczorowska M., *Koncepcja Eurohipoteki na tle praw zastawnych na nieruchomościach w Europie*, Wrocław 2016.
- Kurowski W., *Prawo właściwe dla przelewu wierzytelności. Glosa do tegoż wyroku* (w:) „Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego” 2007, nr 1.
- Martiny D., *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Bd. 10: Internationales Privatrecht, Rom I-Verordnung, Rom II-Verordnung, Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch* (Art. 1–24). 5. Auflage, München 2010.
- Palandt O., *Bürgerliches Gesetzbuch mit Nebengesetzen, Band 7*, München 2016.
- Pazdan M. (red.), *Prawo prywatne międzynarodowe. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Pazdan M., *Prawo prywatne międzynarodowe*, Warszawa 2009, s. 49.
- Widło J., *Mortgage in International Private Law*, „Review of European And Comparative Law”, vol. 38, 2019.
- Widło J., *O dopuszczalności wyboru prawa dla umów o charakterze wewnątrz krajowym. Uwagi na tle wyroku Trybunału Unii Europejskiej w Luksemburgu z 8 czerwca 2017 roku (C-54/16)* (w:) *Sto lat polskiego prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, t. 2, Dumkiewicz M., Kopaczyńska-Pieczniak K., Szczotka J. (red.), Warszawa 2020.
- Widło J., *Przelew wierzytelności zabezpieczonej i przejście zabezpieczenia w prawie prywatnym międzynarodowym w szczególności w świetle konwencji kapsztadzkiej* (w:) *Zabezpieczenia wierzytelności. Zagadnienia prawne*, K. Szadkowski, K. Żok (red.), Warszawa 2020.
- Widło J., *The Assignment of Secured Receivables in International Private Law. The Law Applicable to Secured Receivables. General Comments*, „Teki Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie” 2020, t. 13, nr 1.
- Widło J., *Zastaw rejestrowy na prawach*, Warszawa 2008.
- Wowerka A., *Przelew wierzytelności w świetle rozporządzenia Rzym I* (w:) „Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego”, t. 9, M. Pazdan (red.), Katowice 2011.
- Zachariasiewicz M. A., *Prawo właściwe dla zobowiązań z czynności prawnych w braku wyboru prawa w polskim prawie prywatnym międzynarodowym*, Katowice 1983.
- Zawada K., *Europeizacja międzynarodowego prawa zobowiązań umownych. Od konwencji rzymskiej do rozporządzenia rzymskiego w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych*, „Przegląd Sądowy” 2010, nr 5, s. 16–32.